

УДК 658.1

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/173-6>

Ушакова М. В.

здобувач,

Університет економіки та права «КРОК»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2413-40411>

Ushakova Maryna

University of Economics and Law KROK

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У ТОРГОВЕЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Характерною рисою сучасного ринку є його перетворення з ринку виробника на ринок споживача, який за допомогою сучасних інформаційних технологій одержує можливість вибрати спосіб задоволення своїх запитів, вибираючи різні види продукції, технології, бренди. Основним мезоекономічним ланцюгом такої економіки сьогодні стає мережа, яка визнана у всьому світі ефективним засобом формування національних конкурентних переваг, підвищення ефективності виробництва за рахунок вертикальної та горизонтальної інтеграції як окремих галузей, так і підприємств. Мережні структури є найбільш відомими з концепції економічних відносин, заснованих на інституціональному та територіальному поєднанні. Нині виникла нагальна потреба в більш точній концептуалізації того, чим є мережі й пов'язані з ними явища, що дасть змогу проводити відповідні дослідження мережних систем, зокрема в торгівлі. Фінансові ресурси є системоутворюючим чинником функціонування та розвитку підприємства, формують його ресурсний та економічний потенціал, забезпечують безперервність процесів виробництва та реалізації продукції, є джерелом фінансування соціально-економічного розвитку та зростання ринкової вартості підприємства. Від їх ефективного й раціонального формування та використання на мікрорівні залежать макроекономічна стабільність та економічне зростання в країні на основі розширеного відтворення, задоволення соціальних та інших потреб суспільства. Управління фінансовими ресурсами у торговельних мережах є складною системою, яка синтезує процеси прийняття і реалізації управлінських рішень, спрямованих на оптимальне формування, раціональне розміщення, ефективне використання, розширене відтворення та нарощення фінансового потенціалу підприємства для досягнення поставлених стратегічних, тактичних і оперативних цілей, забезпечення його стійкого функціонування й подальшого розвитку з урахуванням впливу чинників мінливого зовнішнього середовища.

Ключові слова: виробник, споживач, ринок, конкурентні переваги, мережа, торгівля, торговельна мережа, фінансові ресурси.

FEATURES OF FORMATION OF FINANCIAL RESOURCES IN TRADE NETWORKS

A characteristic feature of the modern market is its transformation from the market of the producer to the market of the consumer who by means of modern information technologies gets an opportunity to choose a way of satisfaction of the inquiries, choosing various kinds of production, technologies, brands. The main mesoeconomic chain of such an economy today is a network that is recognized worldwide as an effective means of forming national competitive advantages, increasing production efficiency through vertical and horizontal integration of individual industries and enterprises. Network structures are best known for the concept of economic relations based on institutional and territorial combination. There is now an urgent need for a more accurate conceptualization of what networks are and the phenomena associated with them, which will allow for relevant research on network systems, particularly in trade. Financial resources are a system-forming factor in the functioning and development of the enterprise, form its resource and economic potential, ensure the continuity of production and sales, is a source of funding for socio-economic development and growth of market value of the enterprise. Macroeconomic stability and economic growth in the country on the basis of expanded reproduction, satisfaction of social and other needs of society depend on their effective and rational formation and use at the micro level. Management of financial resources in retail chains is a complex system that synthesizes the processes of making and implementing management decisions aimed at optimal formation, rational placement, efficient use, expanded reproduction and increase of financial potential of the enterprise to achieve its strategic, tactical and operational goals. Its sustainable operation and further development taking into account the influence of changing environmental factors.

Keywords: producer, consumer, market, competitive advantages, network, trade, trade network, financial resources.

JEL classification: J54, D11, A11

Постановка проблеми. Функціонування торговельних мереж в умовах нестабільності та хронічних кризових явищ у розвитку національної економіки, посилення конкуренції на ресурсному та споживчому ринках вимагає підвищеної уваги до формування інтегрованої системи економічного управління фінансовими ресурсами, які є базовим джерелом економічного та інноваційного потенціалу підприємств торгівлі, визначають ефективність їх діяльності в ринковому

середовищі, фінансову стійкість, стабільність та конкурентоздатність, забезпечують безперервність торговельно-господарських процесів, соціально-економічного розвитку та зростання ринкової вартості.

Дослідження останніх років показують діяльність мережних систем, що дають змогу підприємствам створювати не тільки власну матеріальну інфраструктуру, але й спеціальні центри послуг із різних напрямів діяльності, зокрема торговельної, що дає можливість знизити

вартість операцій, які здійснюються між партнерами, а також більш ефективно відстоювати свої інтереси.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені приділяють велику увагу дослідженню та вивченню низки питань щодо торговельних мереж. Серед них слід назвати таких, як Н. Голошубова, О. Чижевська, В. Распопова, О. Колчкова, О. Бакунов, Н. Власова, І. Аксьонов.

Торговельні мережі порівняно з незалежними суб'єктами господарювання мають більше переваг, оскільки здатні ефективніше функціонувати в умовах глобалізації та жорсткої конкуренції. Торговельні мережі мають більше можливостей економити на масштабах діяльності, концентрувати ресурси, використовувати кваліфікований персонал, залучати капітал для свого розвитку на вигідніших умовах, централізовано виконувати цілу низку управлінських функцій, зокрема організовувати товаропостачання своїх торговельних об'єктів на засадах новітніх логістичних прийомів, здійснювати та максимально ефективно використовувати результати маркетингових досліджень ринку, здійснювати вибір постачальників продукції на засадах подальшого продажу найбільш конкурентоспроможних товарів. Таким чином, мережевий бізнес здатен представляти кращу товарну пропозицію, гарантувати якість товарів та здійснювати більш ефективну цінову політику.

Попри наявні наукові розробки, неповністю розв'язано питання сутності фінансових ресурсів підприємств як об'єкта управління, тому воно потребує поглибленого дослідження. Існує об'єктивна необхідність виокремлення особливостей формування фінансових ресурсів у торговельних мережах. Недостат-

ньо вирішеним є також питання сутності фінансових ресурсів торговельних мереж.

Мета статті полягає у розкритті сутності фінансових ресурсів та з'ясуванні особливостей їх формування у торговельних мережах.

Виклад основного матеріалу. Еволюція трактування поняття «фінансові ресурси підприємств» змінювалась під впливом формування різних наукових шкіл, серед яких слід виокремити три основні, а саме класичну, сучасну та західну (рис. 1).

Сьогодні є велика кількість наукових праць, автори яких надають визначення фінансових ресурсів. В них прослідковується використання різносторонніх підходів до виявлення їх сутності, однак водночас враховуються далеко не всі з огляду на розмаїття процесів формування й використання фінансових ресурсів та оцінювання їх ефективності, тому виникає об'єктивна необхідність у поглибленому дослідженні фінансових ресурсів і, найголовніше, з'ясуванні їх особливостей у діяльності підприємств, зокрема торговельних мереж.

І. Бланк сформулював найбільш повне визначення фінансових ресурсів: «фінансові ресурси підприємства являють собою сукупність додатково залученого і реінвестованого ним власного і залученого капіталу у грошовій формі, призначеного для фінансування його майбутнього розвитку у детермінованому плановому періоді, формування і використання якого контролюється ним самостійно згідно з передбачуваним цільовим призначенням з урахуванням фактору ризику» [10, с. 23]. Однак і воно, на наш погляд, не є вичерпним, оскільки не йдеться про ліквідність цих коштів, їх стан у негрошовій формі, а також не зазначаються

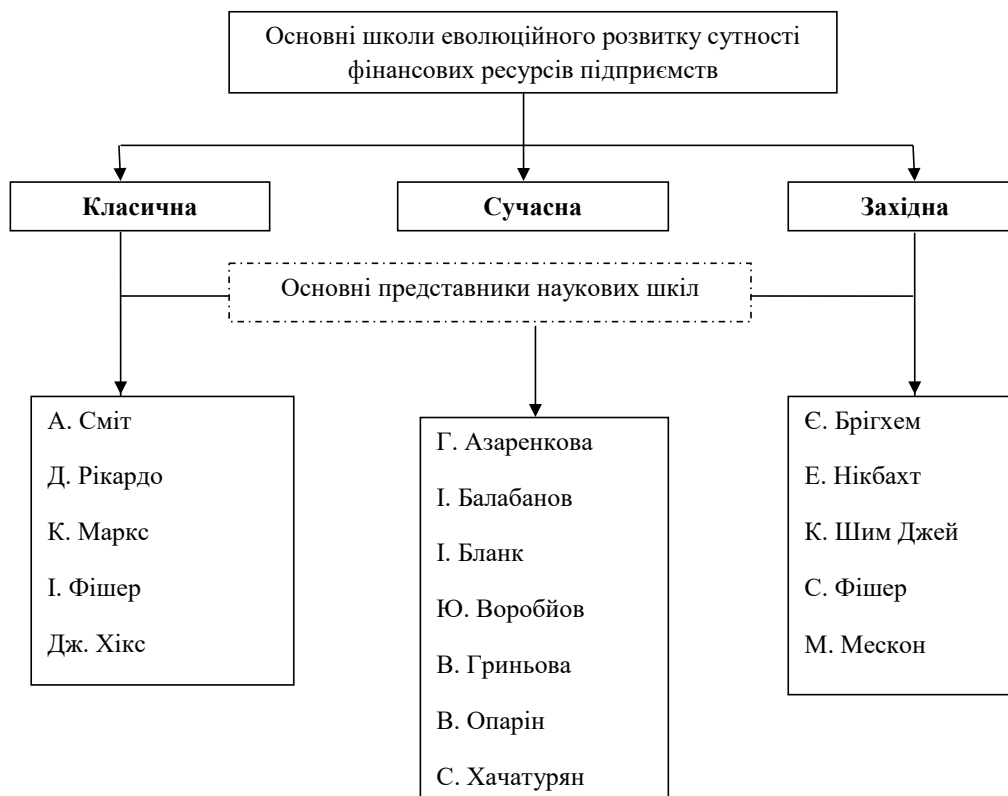

Рис. 1. Еволюція розвитку сутності поняття «фінансові ресурси підприємств»

Джерело: [5, с. 12]

види діяльності, які забезпечують майбутній приріст у детермінованому плановому періоді.

І. Зеліско зауважує конструктивні особливості поняття «фінансові ресурси підприємства», які полягають у такому: по-перше, науковець розглядає «фінанси як відособлену економічну категорію, що дає змогу теоретично обґрунтувати місце і значення фінансових ресурсів»; по-друге, «процеси їх формування здійснюються лише під час реалізації фінансових відносин, де фінансові ресурси використовуються як інструмент господарського управління, що впливає на загальну структуру виробництва»; по-третє, дослідник «визначає існування матеріального носія – різних за ступенем ліквідності оборотних засобів» [4, с. 20]. Саме це, на думку вченого, виявляє участь фінансових ресурсів у всіх стадіях відтворювального процесу. Найкращим варіантом він вважає такий: «фінансові ресурси – це грошові кошти та ліквідні оборотні засоби, авансовані у вигляді власного, позикового, залученого капіталу в господарську діяльність підприємства задля задоволення потреб власників чи інших зацікавлених осіб» [4, с. 20]. Повністю погодитися з таким твердженням ми не можемо, бо у наведеному визначенні зовсім не йдеться про підвищення ринкової вартості підприємства та перебування цих грошових коштів у фондовій формі, що мають цільовий характер.

А. Кравцова запропонувала таке формулювання: «фінансові ресурси підприємства – це сукупність власних і залучених ззовні грошових коштів та їх еквівалентів, що змінюються у процесі господарського кругообігу і призначені для фінансування діяльності підприємства як у фондовій, так і в нефондовій формах, а також спрямовані на реалізацію підприємницької ідеї та отримання прибутку» [5, с. 13]. На наш погляд, це твердження відображає ключові позиції, тому можемо з ним погодитися.

М. Дем'яненко вважає, що «фінансові ресурси підприємства – це самостійна економічна категорія, яка являє собою сукупність усіх високоліквідних наявних його активів, що перебувають у постійному русі й призначені для виконання поточних фінансових зобов'язань і розширеного відтворення для досягнення головної мети функціонування підприємства – підвищення його прибутковості» [2, с. 22]. Таке визначення підкреслює економічну сутність фінансових ресурсів з позицій розгляду їх як високоліквідних активів підприємства, що схвалюється нами.

Л. Коваленко стверджує, що «фінансові ресурси підприємств – це кошти, спрямовані у оборотні і необоротні активи, грошові кошти у фондовій і нефондовій формах, які перебувають у розпорядженні підприємства в певний період (або на дату) і використовуються для виконання фінансових зобов'язань, отримання економічних вигід, забезпечення операційної та інвестиційної діяльності» [11, с. 20]. Запропоноване тлумачення охоплює важливі моменти, тому викликає погодження з нашого боку.

Н. Ярошевич наполягає на тому, що «фінансові ресурси – це частина грошових коштів у формі доходів і зовнішніх надходжень, які є в розпорядженні підприємства і спрямовані на виконання фінансових зобов'язань і здійснення витрат, розвиток виробництва, створення резервів тощо» [13, с. 10]. Звичайно, ми можемо погодитися з цим трактуванням лише частково, бо це дій-

сно грошові кошти, але те, які вони за своєю сутністю, в чому вони виражені, тут, на жаль, не зазначено.

О. Поважний, на відміну від попереднього науковця, чітко вказує на те, що «фінансові ресурси – це сукупність усіх видів коштів, фінансових активів, що перебувають у розпорядженні економічного суб'єкта, які є результатом взаємодії надходжень і витрат, розподілу коштів, їх нагромадження й використання» [8, с. 24]. Як бачимо, присутнє узагальнення усіх видів коштів, якими розпоряджаються. Однак такий підхід є абстрактним і неповним.

В іншій версії О. Поважний інтерпретує фінансові ресурси підприємства таким чином: «фінансові ресурси підприємства – це кошти, які має у своєму розпорядженні підприємство та які призначені для поточних витрат і витрат за розширеним відтворенням, для виконання фінансових, соціальних, політичних та етичних зобов'язань як у межах самого підприємства, так і за його межами. Фінансові ресурси підприємства – це не тільки кошти, але й цінні папери, інвестиції та електронні гроші» [9, с. 21]. По-перше, конкретизовані види зобов'язань, по-друге, зазначений діапазон повноважень підприємства, тобто «як у межах, так і за його межами»; по-третє, перелічені різновиди фінансових ресурсів. Таке визначення можна брати до уваги, але погодитися з ним доведеться лише частково. Є спірні моменти, які потребують уточнення, зокрема, нічого не йдеться про підвищення ринкової вартості підприємства та осередки їх виникнення.

І. Олександренко вбачає визначення фінансових ресурсів під своїм кутом зору: «фінансові ресурси – це грошові кошти, які нагромаджуються у процесі їх виробничого використання і забезпечують відтворювальний процес, що сприяє виробленню інноваційних продуктів, виходу на нові ринки та отриманню позитивного інвестиційного іміджу з боку іноземних суб'єктів господарювання» [7, с. 18]. Така інтерпретація підкреслює важливість виробничих процесів і, як наслідок, сприяє відтворенню. Однак ми знаємо, що фінансові ресурси обслуговують багато господарських процесів, зокрема торговельні, тому це обмеження говорить тільки про розгляд їх у вузькому розумінні. Було запропоновано інше визначення: «фінансові ресурси підприємств – це усі грошові накопичення, які формуються у процесі створення підприємства чи його діяльності і забезпечують функціонування підприємства необхідними грошовими коштами» [7, с. 18]. У цьому разі важлива роль відводиться перш за все початковому етапу, коли суб'єкт господарювання тільки розпочинає свою діяльність. Детально не представлені джерела їх формування та не зазначені усі форми, в яких вони перебувають, тому повністю погодитися з цим твердженням неможливо.

Х. Цвайг переконаний у тому, що «фінансові ресурси підприємства – капітал, який формується за утворення підприємства і поповнюється в результаті господарської діяльності за рахунок продажу продукції, виконання робіт і надання послуг, а також шляхом залучення зовнішніх джерел фінансування» [3, с. 312]. На початку слід відзначити, що поняття «фінансові ресурси підприємства» і «капітал» – це дві різні економічні категорії, які мають свої особливості, тому отожднювати їх не варто. Отже, відразу потрібно висловити нашу незгоду з цією конструкцією. Саме форми, у яких перебувають ці кошти, науковець також не уточ-

нює, тому суперечності, які спостерігаються, заважають приєднатися до цього наукового трактування.

Г. Аніловською було сформоване своє бачення фінансових ресурсів, яке представлене у такому вигляді: «фінансові ресурси підприємства – це сукупність грошових надходжень та доходів у фондовій (статутний капітал, резервний капітал, додатковий капітал тощо) та нефондовій (нерозподілений прибуток, кредити банків, комерційний кредит) формах, які перебувають у розпорядженні підприємства і призначені для своєчасного виконання ними фінансових зобов'язань та здійснення витрат задля забезпечення процесу простого (розширеного) відтворення, одержання прибутку, створення резервів тощо» [1, с. 32, 33]. У цьому разі чітко аргументується поділ на форми, у яких перебуває сукупність грошових надходжень та доходів, що схвалюється нами. Також підкреслюється «забезпечення процесу простого (розширеного) відтворення», але нічого не говориться про детермінованість та високоліквідність цих коштів, тому підтримуємо окремі тези такого формулювання, але не повністю.

Є. Криківський під фінансовими ресурсами підприємства розуміє «сукупність акумульованих ним власних та залучених грошових надходжень та їх еквівалентів у формі цільових грошових фондів, що перебувають у розпорядженні підприємства для виконання фінансових зобов'язань, покриття витрат на відтворення підприємства та стимулювання трудової діяльності працівників у відповідному періоді. Вони важливі як вихідний вид ресурсів для забезпечення діяльності підприємства і безперервності цього процесу» [6, с. 227]. З наведеного можемо побачити, що вчений схиляється до думки про те, що грошові надходження та їх еквіваленти мають зосереджуватися у відповідних фондах. На наш погляд, це є позитивним. Науковець також виділяє обов'язкові витрати на стимулювання трудової діяльності працівників, що ми вважаємо зайвим. Згоду викликає аспект «вихідний вид ресурсів», що наголошує на їх важливості у відтворенні та стабільності.

Отже, розглянувши сукупність визначень фінансових ресурсів підприємства, маємо зазначити, що фінансова наука робить поступальні кроки вперед, маючи сьогодні велику кількість учених, які зацікавлено беруть участь у дослідженнях цього наукового напрямку. Узагальнення їх напрацювань дає можливість визначити такі характерні особливості фінансових ресурсів:

– фінансові ресурси є науковим поняттям та невід'ємною, опосередкованою складовою частиною сукупних економічних ресурсів підприємства, таких як праця, земля, капітал, знання (інновації), які формуються у фондах та перебувають поза ними для цільового використання у фінансовій діяльності; уособлюють дію об'єктивних економічних законів, а саме закону постійного зростання потреб, закону вартості, закону конкуренції;

– фінансові ресурси формуються за рахунок як власних, так і залучених підприємством грошових коштів;

– фінансові ресурси мають чітко виражений часовий проміжок використання (звітний період, плановий період);

– використання фінансових ресурсів здійснюється підприємством самостійно, що визначає значною мірою доцільні джерела їх надходження;

– формування й використання фінансових ресурсів пов'язано з урахуванням фактору ризику і часу (через інфляцію);

– фінансові ресурси перебувають тільки у грошовій формі і мають вартісний вимір, а також характеризуються високим ступенем ліквідності, що забезпечує можливість маневрування ними для більш ефективних результатів господарювання;

– фінансові ресурси є комплексною, полістичною, багатогранною фінансовою категорією, тому являють собою сукупність доходів, надходжень, внесків, резервів, чистого прибутку тощо;

– фінансові ресурси можуть динамічно змінюватися у процесі фінансової діяльності не лише за обсягами, набуваючи інших ознак щодо ліквідності й строкості;

– фінансові ресурси використовуються задля приросту ринкової вартості підприємства, що забезпечує і підвищує зацікавленість інших суб'єктів господарювання, зокрема потенційних інвесторів;

– фінансові ресурси є об'єктом постійного управління на кожній стадії життєвого циклу підприємства, що передбачає зміни у їхньому складі та структурі для досягнення поставлених цілей;

– фінансові ресурси забезпечують формування загальної ділової політики підприємства та у розрізі її окремих складових частин (інвестиційної, дивідендної, соціальної та інших політик).

Виходячи з наведеного, ми пропонуємо таке визначення фінансових ресурсів підприємства: «фінансові ресурси підприємства – це сукупність високоліквідних грошових коштів у фондовій та нефондовій формах, що формуються ним та підлягають управлінню впродовж життєвого циклу підприємства шляхом зміни їхнього складу та структури задля забезпечення ефективного функціонування й розвитку підприємства, зміцнення фінансового стану та зростання його ринкової вартості.

Охарактеризувавши економічну сутність фінансових ресурсів, що є необхідним для ефективного цілеспрямованого управління формуванням та використанням цих ресурсів у кожній первинній ланці економіки, а саме підприємстві, незалежно від сфери діяльності, галузевої приналежності, форм власності, з'ясуємо їх особливості у діяльності підприємств торгівлі, зокрема торговельних мережах.

Торговельні підприємства є основою торговельної мережі. Дослідження засвідчує, що порівняно з підприємствами інших галузей у структурі активів підприємств торгівлі у 1,5–2 рази вище частка оборотних активів у їх загальному обсязі, водночас частка оборотних активів більш ніж удвічі менше порівняно з підприємствами інших видів діяльності в Україні [12, с. 20].

Це підтверджує провідне місце оборотних активів (80% загального обсягу), їхній високий рівень мобільності та переважаючу роль у забезпеченні фінансування процесів товаропросування від виробників до кінцевих споживачів торговельних мереж.

З огляду на значну частку товарних запасів у торговельних мережах, які призначені для подальшої реалізації, виникають необхідність і умови для високого рівня оборотності капіталу, вкладеного у запаси.

Такі особливості формування активів породжують специфіку формування фінансових ресурсів, їх форм, видів та джерел. Проте рівень самофінансування активів порівняно з підприємствами інших видів діяльності дуже низький, а фінансування відбувається значною мірою за рахунок залучення позикових коштів.

Зазначені особливості дають змогу сформулювати сутність фінансових ресурсів торговельної мережі таким чином: фінансові ресурси торговельної мережі – це складова частина її економічних ресурсів у грошовій формі, які являють собою сукупність інтегрованих і реінвестованих коштів торговельних об'єктів, що забезпечують фінансування свого майбутнього розвитку у визначеному плановому періоді з урахуванням ризиків та спрямовані на ефективний процес доведення товарів від виробника до кінцевого споживача.

Висновки. Потрібно зазначити, що за останні роки відбулися значні зрушення в організації і здійсненні гос-

подарювання торговельних мереж. З'явилися нові форми, запроваджено нові моделі торговельного бізнесу, на зміну функціональному приходить системно-процесний підхід до управління, в тому числі формування й використання фінансових ресурсів для успішного функціонування та розвитку торговельних мереж. Вивчення сучасних напрямів господарської діяльності торговельних мереж дає змогу ідентифікувати особливості їх фінансових ресурсів. Серед найважливіших аспектів, що породжують специфіку, слід назвати операційну діяльність торговельних мереж, яка обумовлює обсяг та структуру їх активів, а також фінансових ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Аніловська Г. та ін. Фінанси підприємств. Львів, 2018. 439 с.
2. Дем'яненко М. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств України: теорія і практика : монографія. Київ : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2010. 188 с.
3. Цвайг Х. Економіка та фінанси підприємства. Львів, 2014. 698 с.
4. Зеліско І. Фінансові ресурси інтеграційних аграрних формувань в сучасному вимірі : монографія. Київ : ННЦ ІАЕ, 2012. 450 с.
5. Кравцова А. Фінансові ресурси підприємств: механізм формування та ефективного використання : монографія. Вінниця, 2010. 219 с.
6. Крикавський Є. Економіка та фінанси підприємств. Львів, 2013. 694 с.
7. Олександренко І. Фінанси підприємств. Луцьк, 2012. 537 с.
8. Поважний О. Фінанси підприємств. Донецьк, 2014. 503 с.
9. Поважний О. Фінанси підприємств. Львів, 2015. 456 с.
10. Бланк И. Управление финансовыми ресурсами. Москва : Омега – Л ; Эльга, 2010. 768 с.
11. Коваленко Л. та ін. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Ніжин, 2016. 394 с.
12. Бланк І., Лігоненко Л., Гуляева Н. та ін. Фінансове забезпечення розвитку підприємств : монографія. Київ : Київський національний торгово-економічний університет, 2011. 344 с.
13. Ярошевич Н. Фінанси підприємств. Київ, 2012. 341 с.

References:

1. Anilovska H., etc. (2018) *Finansy pidpriemstv* [Enterprise finance]. Lviv. (in Ukrainian)
2. Demyanenko M. (2010) *Finansovi resursy silskohospodarskykh pidpriemstv Ukrainy: teoriia i praktyka: monohrafiia* [Financial resources of agricultural enterprises of Ukraine: theory and practice: monograph]. Kyiv: Institute of Agrarian Economics. (in Ukrainian)
3. Tsвайг Kh. (2014) *Ekonomika ta finansy pidpriemstva* [Enterprise finance and economics]. Lviv. (in Ukrainian)
4. Zelisko I. (2012) *Finansovi resursy intehratsiinykh ahrarnykh formuvan v suchasnomu vymiri* [Financial resources of integration agrarian formations in modern dimension: monograph]. Kyiv: NSC IAE. (in Ukrainian)
5. Kravtsova A. (2010) *Finansovi resursy pidpriemstv: mekhanizm formuvannia ta efektyvnoho vykorystannia* : monohrafiia [Financial resources of enterprises: the mechanism of formation and effective use: monograph]. Vinnitsa. (in Ukrainian)
6. Krykavsky E. (2013) *Ekonomika ta finansy pidpriemstv* [Economics and finance of enterprises]. Lviv. (in Ukrainian)
7. Alexandrenko I. (2012) *Finansy pidpriemstv* [Finance of enterprises]. Lutsk. (in Ukrainian)
8. Respectful O. (2014) *Finansy pidpriemstv* [Finance of enterprises]. Donetsk. (in Ukrainian)
9. Respectful O. (2015) *Finansy pidpriemstv* [Finance of enterprises]. Lviv. (in Ukrainian)
10. Blank I. (2010) *Upravlenie finansovyimi resursami* [Management of financial resources]. Moscow: Elga LLC. (in Russian)
11. Kovalenko L. etc. (2016) *Finansy pidpriemstv: navchalnyi posibnyk* [Finance of enterprises: a textbook]. Nizhyn. (in Ukrainian)
12. Blank I., Ligonenko L., Gulyaeva N. and others (2011) *Finansove zabezpechennia rozvytku pidpriemstv: monohrafiia* [Financial support of enterprise development: monograph]. Kyiv: Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. (in Ukrainian)
13. Yaroshevych N. (2012) *Finansy pidpriemstv* [Enterprise finance]. Kyiv. (in Ukrainian)